

7 Selskapers våpensalg til visse stater

«Observasjon eller utelukkelse kan besluttes for selskaper der det er en uakseptabel risiko for at selskapet medvirker til eller selv er ansvarlig for: [...]

- c. salg av våpen til stater i væpnede konflikter som benytter våpnene på måter som utgjør alvorlige og systematiske brudd på folkerettens regler for stridighetene
- d. salg av våpen eller militært materiell til stater som er omfattet av ordningen for statsobligasjonsunntak omtalt i mandatet for forvaltningen av Statens pensjonsfond utland § 2-1 andre ledd bokstav c»

Høsten 2021 ble SPUs etiske retningslinjer utvidet med et nytt kriterium som gjelder selskapers salg av våpen til krigførende stater. Dette kom i tillegg til de eksisterende kriteriene som gjelder selskapers produksjon og salg av våpen. Utelukkelse av selskaper som produserer eller selger våpen, kan nå vurderes etter tre kriterier i retningslinjene.

Det er naturlig å se praktiseringen av § 4 c og § 4 d i sammenheng, ettersom begge gjelder selskapers salg av våpen til visse stater. Det er likevel noen sentrale forskjeller mellom kriteriene:

- For § 4 c er det opp til Etikkrådet å vurdere salg til *hvilke stater* kriteriet skal anvendes på. For § 4 d er det Finansdepartementet som bestemmer hvilke stater det gjelder.

- § 4 c gjelder salg av våpen til stater som er i væpnet konflikt. Dette er ikke et krav i § 4 d.
- For § 4 c er *hvordan våpnene blir brukt* av mottakerstaten sentralt i vurderingen. For § 4 d er det ingen krav til vurdering av hvorvidt eller hvordan våpnene brukes.
- Av forarbeidene til § 4 c fremgår det at kriteriet i første rekke vil gjelde våpen som er av en slik type at de vil kunne ramme sivile. § 4 d omfatter alle typer våpen og militært materiell.

Tabell 7.1 Tre kriterier for utelukkelse basert på produksjon eller salg av våpen

	Kriteriet gjelder selskaper som...	Merknad
§ 3-1 a	... utvikler eller produserer våpen som ved normal anvendelse bryter med humanitære prinsipper for krigføring, herunder biologiske våpen, kjemiske våpen, kjernevåpen, ikke-detektbare fragmenter, brannvåpen, blindende laservåpen, antipersonellminer og klaseammunisjon.	Produktkriterium, utelukkelse <i>skal</i> anbefales. I praksis rammer kriteriet for tiden selskapers produksjon av kjernevåpen og klasevåpen. Anvendes på selskaper uavhengig av omfanget av produksjonen. Mest krevende: Avgrensning mht. kjernevåpenproduksjon.
§ 4 c	... selger våpen til stater i væpnede konflikter som benytter våpnene på måter som utgjør alvorlige og systematiske brudd på folkerettens regler for stridighetene.	Adferdskriterium, utelukkelse eller observasjon <i>kan</i> anbefales. Gjelder salg til stater i pågående konflikter hvor grove brudd på folkeretten er påregnelige. Etikkrådet må vurdere hvilke stater dette er. Gjelder i første rekke salg av våpentyper som kan ramme sivile.
§ 4 d	... selger våpen eller militært materiell til stater som er omfattet av ordningen for statsobligasjonsunntak.	Adferdskriterium, utelukkelse eller observasjon <i>kan</i> anbefales. Gjelder salg til stater på en liste som Finansdepartementet har bestemt. For tiden: Russland, Belarus, Syria, Iran og Nord-Korea.

Etikkrådet bestemte høsten 2021 å starte arbeidet med § 4 c ved å gjøre en systematisk gjennomgang av pågående konflikter hvor det foregår grove og systematiske brudd på humanitærretten, og deretter identifisere eventuelle selskaper som selger våpen til partene i disse konfliktene. På oppdrag fra Etikkrådet utarbeidet Geneva Academy of International Humanitarian Law and Human Rights rapporten «*Survey of Current Armed Conflict and International Humanitarian Law*». Rapporten gir en grundig gjennomgang av pågående, væpnede konflikter og en vurdering av i hvor stor grad humanitærrettens regler overholdes i de forskjellige konfliktene.

På bakgrunn av rapporten besluttet rådet i første omgang å undersøke selskaper i SPU med hensyn til eventuelle våpensalg til statene Saudi-Arabia, Forente arabiske emirater (UAE), Etiopia, Libya og Myanmar. Så langt er det gitt tilrådninger om utelukkelse av to selskaper som leverer våpen til myndighetene i Myanmar.

Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) kartlegger våpensalg mellom stater som en del av sin virksomhet. SIPRIs database inneholder informasjon på land-nivå om selger og mottaker, typebetegnelse

for våpnene, kvantum bestilt og levert, og årstall for bestilling og leveranser.

SIPRIs databaser inneholder derimot ikke informasjon om hvilke selskaper som har produsert våpnene. Videre inneholder databasene heller ingen vurdering av om det er våpentyper som spesielt kan brukes til å ramme sivile. Med utgangspunkt i informasjonen i SIPRIs database for årene 2019-2021 har Etikkrådet selv vurdert dette.

Vurderingen av hvilke våpentyper som særlig kan ramme sivile, er gjort skjønnsmessig. I tabellen nedenfor er det både tatt med de våpentyper som klart må sies å falle i denne kategorien (bomber, missiler for bruk mot bakkemål), og våpentyper som kanskje kan sies å falle i en slik kategori, slik som kampfly, stridsvogner og andre væpnede kjøretøy.

De fleste våpenleveranser til de aktuelle statene gjelder våpentyper som ikke er ansett særlig å kunne ramme sivile. Dette er marinefartøy og våpen som er ment brukt mot skip, undervannsbåter og fly. Videre er det militært materiell av typen transportfly, radarsystemer, lastebiler etc.

Tabell 7.2 Våpenleveranser til visse stater

Leveranser til	Antall våpenleveranser 2019–2021	Hvorav leveranse av våpentyper som særlig kan ramme sivile	Hvorav leverandører i SPU	Hvorav unike selskaper
Saudi-Arabia	60	23	6	3
UAE	25	7	1	1
Etiopia	7	4	0	0
Libya	4	2	0	0
Myanmar	11	4	2	2
SUM	107	43	9	6

Det er for perioden 2019-2021 til sammen funnet 107 avtaler om leveranser av våpen til statene Saudi-Arabia, Forente arabiske emirater (UAE), Etiopia, Libya og Myanmar, altså statene som Etikkrådet i første omgang har besluttet å vurdere under § 4 c.

43 av avtalene gjelder våpentyper som sikkert eller kanskje kan ramme sivile. Av disse finner vi ni leveranser foretatt av selskaper i SPU. Ettersom samme selskap både kan ha flere leveranser til samme land, og dessuten leveranser til flere aktuelle land, er antall unike, aktuelle selskaper seks.

Til Saudi-Arabia er det tre selskaper som står for seks leveranser. Ett av selskapene er også leverandør til UAE. Ytterligere to selskaper har levert våpen til Myanmar, og ett selskap er leverandør bare til UAE.

To selskaper som solgte våpen til myndighetene i Myanmar, ble i 2023 utelukket under det nye kriteriet etter anbefaling fra Etikkrådet. Etikkrådet har merket seg at USA nylig har endret politikk når det gjelder salg av våpen til partene i Jemen-konflikten, slik at lisensene for eksport av de aktuelle våpentypene til bl.a. Saudi-Arabia er trukket tilbake. Hensikten er

å ikke levere våpen av typen som i særlig grad har rammet sivile. Dette har betydning for Etikkrådets vurdering av fremtidig risiko knyttet til selskapers salg av slikt materiell.

Når det gjelder retningslinjenes § 4 d, har Etikkrådet ikke identifisert noen selskaper i SPUs portefølje som selger våpen til stater som er omfattet av statsobligasjonsunntaket, altså Russland, Belarus, Syria og Nord-Korea. Det er kjent at Russland har solgt våpen til Belarus og Syria, men SPU har ingen investeringer i russisk våpenindustri, og uansett har Finansdepartementet besluttet at fondet skal trekke seg ut av alle investeringer i russiske foretak. Videre er det rapportert at Russland i forbindelse med krigen i Ukraina kjøper militært materiell fra Iran og Nord-Korea, men SPU har ingen investeringer i disse landene.

Utredning av selskaper etter retningslinjenes § 4 c og § 4 d skjer fortløpende. Informasjon om salgsvtaler inngått i løpet av 2022 vil bli vurdert etter hvert som den foreligger, og kan medføre at flere selskaper blir anbefalt utelukket.